

Betlémy

tentokrát tištěné

28. 11. 2014 – 1. 2. 2015

Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy

Zahájení výstavy dne 27. 11. 2014 v 17 hodin

Archy pro zhotovení betlémů mají ve střední Evropě svůj původ v raném 18. století v Augsburgu, významném centru devoční grafiky, kde někteří rytci začali vedle obvyklých témat tisknout listy s postavami betlémského výjevu, jež bylo možné vystřihnout a sestavit do prostorové kompozice. Postupně i dílny v některých dalších městech zařazovaly do svého repertoáru černobílé nebo ručně kolorované archy s vánočními motivy. S rozvojem tiskařských technik se začaly od 2. pol. 19. století tisknout archy i barevně. Středoevropský trh, včetně českého, byl pak až do 20. století zaplavován jesličkovými archy německé provenience, u nichž však kvantita někdy nahrazovala výtvarnou úroveň.

K nejstarším dosud známým betlémovým archům v Čechách patří jesličky pražské rytecké rodiny Balzerů ze sklonku 18. století.

V 1. polovině 19. století působila na našem území řada rytců či nakladatelů, např. F. K. Wolf, P. Bohmann, W. Langhammer, W. Hoffmann, J. Kopetzky, W. Morak a další, kteří kromě širšího sortimentu rytin, ilustrací náboženských tisků a svatých obrázků vydávali jesličkové archy, jež se však dochovaly jen vzácně.

Prvním pokusem o český tištěný betlém byly Nové české jesličky vydané V. J. Chmelíčkem v Plzni na přelomu 19. a 20. století, podobně jako betlém vydavatele J. Lorenze z Třebíče. Zásadním předělem se stalo vydání betlému M. Alše z roku 1902, který započal éru kvalitních autorových předloh, v nichž pokračovali J. Kaplický, J. Wenig, J. Lada, M. Fischerová-Kvěchová a mnozí další. Paralelně s nimi však vzkvétala i produkce rozkládacích barvotiskových, reliéfně tlačených betlémů české a německé provenience, populární svou sentimentalitou a prostorovou nenáročností. Ve 30. letech pak nastal rozmach reklamních betlémů, jejichž autoři nejsou zpravidla známi a jež jsou zcela typické pro české prostředí. V poválečném období došlo z obecně známých politických důvodů k útlumu ve vydávání betlémů, s výjimkou krátkého období let 1968–1969.

Po roce 1989 se začaly betlémy opět hojně vydávat jednak formou reprintů starších děl, jednak nových autorských archů současných výtvarníků, avšak toto období bude námětem pro některou z příštích výstav.

V rámci betlémařské produkce představují tištěné betlémy velmi specifický druh. Široce oblíbenými se staly jak pro svou cenovou dostupnost, tak pro možnost vyrobit si svůj vlastní betlém. Obecně jsou trochu podceňovány, protože nevyvolávají představu uměleckého díla jako třeba betlémy vyřezávané či ručně malované. Také v odborných kruzích jim není věnována přílišná pozornost, a ačkoliv betlémy jako takové byly již mnohokrát zpracovány z různých úhlů pohledu, téma betlémů vydaných tiskem nebylo dosud uceleně publikováno. Ve fondech řady institucí jsou tištěné betlémy zastoupené, většinou se však nejedná o systematicky budované kolekce. Naštěstí existují nadšení soukromí sběratelé, kteří se na betlémy vydané tiskem specializují, a jejichž sbírky napomohly ke vzniku této výstavy.

Ivana Kubečková

Otevřeno středa až neděle 10–18 hodin
Zámek 1, 252 63 Rožtoky